

*Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя*

Кафедра «Економіки та фінансів»

Методичні рекомендації
для самостійної роботи з навчальної дисципліни
«Економічна теорія»

*для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
усіх форм навчання за освітньо-професійними програмами
економічних спеціальностей*

Тернопіль – 2022

Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Економічна теорія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх форм навчання за освітньо-професійними програмами економічних спеціальностей / Укладач: Л.Б. Артеменко. Тернопіль.ТНТУ. 2022. 42 с.

Укладач: Артеменко Людмила Борисівна, доцент кафедри економіки та фінансівТНТУ, кандидат економічних наук, доцент

Рецензенти: Мариненко Наталія Юріївна, професор кафедри економіки та фінансів ТНТУ, доктор економічних наук, професор

Нагорняк Ірина Степанівна, ст. викладач кафедри економіки та фінансів ТНТУ

Методичні рекомендації розглянуто та затверджено на засіданні кафедри економіки та фінансів ТНТУ

Протокол № 2 від 30.08 2022 р.

Схвалено на засіданні науково-методичної комісії факультету економіки та менеджменту

Протокол № 1 від 7.09.2022 р.

ЗМІСТ

Анотація.....	4
МОДУЛЬ 1. Тема 1. Предмет і метод економічної теорії.....	7
Тема 2. Виробництво та його фактори	7
Тема 3. Товарне виробництво – основа ринкового господарства.....	9
Тема 4. Форми та відносини власності.....	10
Тема 5. Ринкова організація: зміст та структура.....	11
Тема 6. Ціна і ринкова рівновага.....	12
Тема 7. Монополія та конкуренція.....	13
Тема 8. Підприємство та підприємництво.....	14
Тема 9. Розподіл доходів.....	15
Тема 10. Маркетинг та менеджмент.....	17
МОДУЛЬ 2. Тема 11. Роль держави в ринковій економіці.....	18
Тема 12. Фінансово-кредитна система.....	19
Тема 13. Відтворення та економічне зростання на макрорівні.....	20
Тема 14. Циклічність розвитку економіки.....	21
Тема 15. Світове господарство.....	22
Тема 16. Міжнародна валютно-фінансова система.....	23
Приклади рішення задач.....	24
Термінологічний словник з дисципліни «Економічна теорія».....	27
Орієнтовні питання підсумкової атестації (екзамену).....	37
Методи контролю та критерії оцінювання результатів навчання студентів.....	40
Рекомендована література.....	41

АНОТАЦІЯ

Самостійна робота студентів є обов'язковою формою навчання і відіграє значну роль у навчальному процесі: сприяє розширенню, поглибленню, закріпленню знань студентів, формуванню наукового економічного мислення на базі вивченого матеріалу, набуттю навичок науково-дослідницької роботи, вмінню аналізувати науковий текст, давати оцінки суджень інших авторів, робити висновки та узагальнення.

Зміст самостійної роботи студентів визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями викладача. На самостійну роботу навчальним планом підготовки для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньо – професійною програмою 076 «Підприємництво, торгівля та біржова справа» галузі знань 07» Управління та адміністрування», спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» передбачено 72 годин (60 %); для заочної (дистанційної) форми навчання – 108 (88 %) навчальних годин.

Мета самостійної роботи: забезпечення глибокого і всебічного засвоєння основних проблем курсу навчання, активізація засвоєння знань, розвиток вміння студентів самостійно мислити та успішно застосовувати теоретичні знання на практиці.

Основні види самостійної роботи студента:

- 1) Вивчення лекційного матеріалу та окремих тем, передбачених для самостійного опрацювання.
- 2) Вивчення основних термінів і понять за темами навчальної дисципліни.
- 3) Підготовка до практичних занять.
- 4) Підготовка до проміжного модульного та підсумкового семестрового контролю.
- 5) Підготовка презентацій за темою заняття.
- 6) Пошук та огляд літературних джерел за заданою проблематикою, включаючи ресурси Інтернет, сучасні статистичні дані.
- 7) Аргументований захист своєї позиції, опанування іншої думки через участь в дискусіях, диспутах.

Питання повинні бути розкриті повно, мати логічний, закінчений за змістом виклад. Відповідь повинна бути точною і відповідати сформульованому питанню, не викликати непорозумінь, трактуватись однозначно. Неприпустимо використання застарілих матеріалів, під час підготовки доповідей чи презентацій, обов'язково необхідно дотримуватись академічної доброчесності.

Опрацювання окремих тем, розділів, питань курсу, що не виносяться на лекційний курс

В процесі вивчення курсу «Економічна теорія» використовується такі форми індивідуального завдання, як доповідь на окреслене питання та презентація.

Метою підготовки *доповіді та презентації* – є оволодіння студентом навичками пов'язувати теорію з практикою, користуватись науковою літературою, статистичними даними, а також вміння доступно розкривати проблематичні питання. Значну увагу слід приділити глибокому теоретичному висвітленню як теми в цілому, так і окремих її аспектів, правильно пов'язуючи з практикою, конкретним цифровим матеріалом. Зміст доповіді та презентації повинен відображати:

- знання сучасного стану досліджуваної проблеми;
- обґрунтування обраної теми та її актуальність;
- використання відомих результатів і фактів;
- посилання на роботи науковців та сучасні статистичні джерела.

Важливою умовою виконання презентації є *захист* на практичному занятті з відповідної теми. Крім головних положень виступу, для захисту важливі висновки автора та його власна точка зору, а також спроможність відповідати на питання щодо проблеми дослідження.

Підготовка до тестування та як форми поточного контролю

Значна увага студента повинна відводитися підготовці до тестування та контрольних робіт. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування, письмового, експрес-контролю, виступів студентів при обговоренні теоретичних питань, презентацій, а також у формі комп'ютерного тестування.

Наявність завдання і цільової установки на його виконання вважається характерними ознаками самостійної роботи. Під час самостійної роботи студенти мають змогу краще використати свої індивідуальні здібності. Вони вивчають, конспектують літературні джерела, звертаються до відповідних довідників і словників.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей:

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та проблеми у сферах підприємницької, торговельної та біржової діяльності або в процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів організації і функціонування підприємницьких, торговельних, біржових структур і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні компетентності

СК 1. Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької, торговельної та біржової діяльності;

СК 2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур.

Після вивчення дисципліни «Економічна теорія» здобувачі освіти зможуть отримати наступні **програмні результати навчання:**

ПРН 1. Використовувати базові знання з підприємництва, торгівлі і біржової діяльності й уміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях;

ПРН 2. Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності;

ПРН 5. Організувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел для формування банків даних у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності;

ПРН 11. Демонструвати базові й структуровані знання у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності для подальшого використання на практиці.

ПРН 13. Використовувати знання форм взаємодії суб'єктів ринкових відносин для забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.

Подані рекомендації повинні стати вагомим доробком в процесі аудиторного вивчення і опрацювання тем дисципліни «Економічна теорія». Посібник складено таким чином, щоб проконтролювати засвоєння основних питань кожної теми курсу, термінів та категорій, підкріплених тестовими завданнями, темами презентацій та посиланнями на Інтернет-джерела для їх підготовки, ситуаційними вправами та задачами, прикладами рішення задач, тому стане в нагоді для студентів освітнього рівня бакалавр усіх форм навчання при підготовці до здачі екзамену.

МОДУЛЬ 1

Тема 1. ПРЕДМЕТ І МЕТОД ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Предмет та функції економічної теорії.
2. Економічні категорії та економічні закони.
3. Методи пізнання економічних явищ та процесів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповіді на теми:

- 1.1. Економічна теорія як наука: виникнення та етапи розвитку.
- 1.2. Цивілізаційний підхід до періодизації суспільного розвитку: сутність, особливості, характеристика.
- 1.3. Єдність економічної теорії та економічної політики.
- 1.4. Проблеми предмета економічної теорії в працях українських економістів.

2. Підготувати презентацію:

1. Основні напрямки сучасної економічної теорії: інституціоналізм; кейнсіанство та його еволюція; неокласичний напрям.

https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2013-2_0-pages-87_94.pdf

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН 5, ПРН 11.

Тема 2. ВИРОБНИЦТВО ТА ЙОГО ФАКТОРИ

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Класифікація факторів суспільного виробництва.
2. Суспільні потреби та економічні інтереси, їх протиріччя.
3. Елементи та моделі економічних систем.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповіді на теми:

- 1.1 Ресурсний потенціал України та перспективи його ефективного використання.
- 1.2. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.
- 1.3. Особливості економік перехідного періоду, проблеми України.
- 1.4. Основні засади функціонування сучасних змішаних систем, їх особливості та спільні риси.

2. Підготувати презентації:

- 1.1. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.
http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/20366/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F_2.pdf
- 1.2. Проблеми, перспективи і суперечності у процесі розвитку економічної системи в Україні
<http://csbc.edu.ua/documents/student/0704211.pdf>

3. Ситуаційна вправа

Таблиця виробничих можливостей певної країни

Види продукції	Виробничі можливості				
	А	В	С	Д	Е
Автомобілі (млн.)	0	2	4	6	8
Балістичні ракети (тис.)	30	27	21	12	0

Спираючись на дані таблиці:

- а) відобразити їх на графіку; визначити, про свідчать точки на кривій;
- б) пояснити: якщо економіка знаходиться у точці (С), якими будуть витрати на виробництво додаткового мільйона автомобілів?

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН 5, ПРН 11.

Тема 3. ТОВАРНЕ ВИРОБНИЦТВО – ОСНОВА РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Умови виникнення та типи товарного виробництва. Товар та його властивості.
2. Суть та функції грошей. Кредитні гроші.
3. Суть закону грошового обігу. Рівняння І. Фішера.
4. Інфляція: суть, причини виникнення, форми прояву та соціальні наслідки.
5. Закон вартості та його функції. Економічні теорії вартості.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповіді на теми:

- 1.1. Умови виникнення товарного виробництва та сучасні тенденції його розвитку.
- 1.2. Теорії походження та природи грошей.
- 1.3. Порівняльний аналіз теорій вартості.
- 1.4. Шляхи подолання гіперінфляції в Україні (1992-1994 рр.) та особливості сучасних інфляційних процесів.
- 1.5. Антиінфляційна державна політика: світовий досвід та Україна.

2. Підготувати презентації:

- 2.1. Теорії походження та природи грошей.
<https://vseosvita.ua/library/funkcii-ta-teorii-grosey-408711.html>
- 2.2. Ринок кредитних грошей в Україні.
https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/36135/sgbp_21_4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Ситуаційні вправи

1. На ринку за одну вівцю дають 4 мішки зерна. Як зміниться мінова вартість вівці, якщо продуктивність праці в землеробстві зростає у 2 рази, а в тваринництві – у 3 рази? Який товар виступає у ролі еквівалента?
2. Сума цін товарів, призначених до реалізації, складала спочатку 300 грошових одиниць, швидкість обігу грошей становить – 3. Як зміниться кількість грошей в обігу, якщо сума цін товарів зростає на 50 %%, а швидкість обігу зростає в три рази?
а) зростає у 2 рази; б) зменшиться у 2 рази; в) зростає на 50 %%;
г) зростає у 3 рази; д) зменшиться у 3 рази; е) зменшиться на 50 %%.

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН 5, ПРН 11.

Тема 4. ФОРМИ ТА ВІДНОСИНИ ВЛАСНОСТІ

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Власність як економічна категорія.
2. Форми власності.
3. Методи приватизації в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповідь на тему:

- 1.1. Шляхи і методи роздержавлення власності в постсоціалістичних країнах. http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/14_2018/18.pdf

2. Підготувати презентацію:

1. Трансформація форм власності в перехідній економіці України.
http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/104.pdf

3. Ситуаційні вправи

За допомогою щорічного Звіту про роботу Фонду державного майна України, який розташований на сайті Фонду державного майна України (режим доступу: <http://www.spfu.gov.ua/>) знайдіть та проаналізуйте інформацію щодо кількості об'єктів, які змінили державну форму власності за групами. Яка форма власності, на Вашу думку, є найбільш ефективною в Україні?

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН 5, ПРН 11.

1. Сутність, основні ознаки та функції ринку.
2. Структура та інфраструктура ринку.
3. Поняття товарної та фондової біржі. Види випуску цінних паперів в Україні. Курс акцій.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповіді на теми:

- 1.1. Види та механізм функціонування товарних бірж.
- 1.2. Проблеми формування ринку цінних паперів в Україні.
- 1.3. Моделі ринкової організації господарства.
- 1.4. Особливості та проблеми переходу України до ринку.
- 1.5. Інтернет - торгівля в сфері ринкової інфраструктури

2. Підготувати презентації:

1. Проблеми формування ринку цінних паперів в Україні.
http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2021/3.pdf
2. Тіньовий ринок: механізми формування і функціонування, суперечності і соціально-економічні наслідки.
http://ndiiv.org.ua/Files2/vydannia_2020/shadow_intellect_econom.pdf

3. Задачі

1. Якою буде ціна продажу 1 акції у 1000 грн., якщо розмір річного дивіденду 30 %% на акцію, а сума відсотка – 20?
а) 150 грн.; б) 1500 грн.; в) 50 грн.; г) 66,6 грн.; д) 1200 грн.
2. Номінальна вартість акції 200 г. о., дивіденд – 20 г. о., дисконтна ставка – 5 %% . Визначити курс акції.

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН 5, ПРН 11.

Тема 6. ЦІНА І РИНКОВА РІВНОВАГА

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Закон попиту та пропозиції та їх графічне зображення.
2. Нецінові чинники, що впливають на зміну попиту і пропозиції.
3. Механізм формування рівноважної ціни.
4. Поняття еластичності попиту і пропозиції.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповіді на теми:

- 1.1. Діалектика залежності попиту і пропозиції.
- 1.2. Еластичність попиту і пропозиції на індивідуальних ринках України.
- 1.3. Розкрити позитивні та негативні сторони ринкової економіки.

2. Підготувати презентацію:

1. Особливості формування ринкової ціни на вітчизняному ринку.
https://biz.censor.net/resonance/3253471/chomu_rostut_tsni_na_produkti_ta_paln_e

3. Задачі

1. Функція попиту на комп'ютери нової моделі має вигляд: $QD = 100 - p$, а функція пропозиції: $QS = 2p - 50$. Визначити: 1. Параметри ринкової рівноваги. 2. Обчислити еластичність попиту й пропозиції в точці рівноваги.
2. Зростання доходів домогосподарств на 10 %% спричинило зростання попиту на електропобутові товари на 15 %% . Чому буде дорівнювати коефіцієнт еластичності попиту?
а) 15, 0; б) 5,0; в) 25,0; г) 1,5; д) 0,77.
3. Функція попиту на товар має вигляд $P = 8 - 1/3 Q$, а функція пропозиції $P = 2 + 2/3 Q$. Знайти рівноважну ціну та рівноважну кількість товару.
4. В роки першої світової війни «Форд» продавав автомобілі моделі «Т» по 1 млн. за рік за ціною 1000 доларів. Після війни ціна впала до 500 дол. а обсяг продажу збільшився до 3 млн. автомобілів за рік. При зниженні ціни з 500 до 300 дол. обсяг продажу зріс з 3 до 4 млн. автомобілів. Обчислити коефіцієнт еластичності за кожного падіння ціни. До якого рівня вигідно було знижувати ціну? Обґрунтувати відповідь.

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН 5, ПРН 11.

Тема 7. МОНОПОЛІЯ ТА КОНКУРЕНЦІЯ

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Монополія: її суть, причини виникнення та форми.
2. Функції, форми та методи ринкової конкуренції: (досконала та недосконала, цінова та нецінова; недобросовісна; внутрішньогалузева та міжгалузева
3. Антимонопольна політика держави.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповіді на теми:

- 1.1. Розкрити основні типи та види монополій.
- 1.2. Державна антимонопольна політика та її реалізація в Україні.
- 1.3. Охарактеризувати стратегії конкурентної боротьби в умовах ринкової економіки.

2. Підготувати презентації:

1. Сучасні монополії: суперечності, переваги й вади.
<http://global-national.in.ua/archive/9-2016/46.pdf>
2. Роль антимонопольного законодавства України в забезпеченні добросовісної конкуренції.
<https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/4a0/e26/6054a0e268fc0702551413.pdf>

3. Ситуаційні вправи

На офіційному сайті Антимонопольного комітету України (режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/>) знайдіть та проаналізуйте основні повноваження Антимонопольного комітету України. Яку роль грає антимонопольний комітет у підтриманні ринкового конкурентного середовища?

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН 5, ПРН 11.

Тема 8. ПІДПРИЄМСТВО ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Поняття підприємництва та його принципи.
2. Форми підприємницької діяльності в Україні.
3. Види господарських товариств в Україні.
4. Фонди підприємства та їх структура.
5. Витрати підприємства та їх класифікація (зовнішні, внутрішні, постійні, змінні, альтернативні, граничні, валові).

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповіді на теми:

- 1.1. Проблеми розвитку сімейного підприємництва.
- 1.2. Роль та проблеми становлення малого бізнесу в Україні.
- 1.3. Витрати виробництва: концептуальні підходи до їх визначення.
- 1.4. Основні форми підприємницької діяльності в Україні.
- 1.5. Теорії та моделі підприємництва.
- 1.6. Роль амортизації у відтворенні основного капіталу підприємства.

2. Підготувати презентації:

1. Роль та проблеми становлення малого бізнесу в Україні.
http://feb.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/Materiali-II-Mizhnarodnoyi-naukovo-praktichnoyi-konferentsiyi-2021-Zaporizhzhya_compressed.pdf
2. Фізичний та моральний знос основного капіталу: проблеми України.
<http://global-national.in.ua/archive/13-2016/70.pdf>

3. Ситуаційні вправи

На сайті Державної служби статистики України (режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>) знайдіть інформацію щодо кількості підприємств за видами економічної діяльності в Україні за попередній рік. Підприємства якого розміру (великі, середні чи малі) переважають в економіці?

4. Задачі

1. За 1 годину робітник створює нову вартість в 4 долари, витрачаючи на протязі 8 – год. робочого дня засобів виробництва на 45 доларів. Яка буде вартість створеної продукції (дол.)?
а) 41; б) 32; в) 13; г) 77; д) 49; е) 87.
2. Костюм коштує 40 дол. На нього витрачається 3 м тканини по 5 дол. за метр. Знос швацької машини склав 1 дол. Вартість підкладки, гудзиків – 9 дол,

заробітна плата становить – 4 дол. Визначити: 1) собівартість, 2) величину прибутку.

3. Вартість виробничих будівель підприємства – 30 млн. грн., машин – 40 млн. грн., інструментів – 10 млн. грн. Припустимо, що будівлі амортизуються через 30 років, машини – через 8 років, а інструменти – через 5. Розрахувати суму амортизації за рік.

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1, СК 2; ПРН1, ПРН2, ПРН 5, ПРН 11, ПРН 13.

Тема 9. РОЗПОДІЛ ДОХОДІВ

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Дохід підприємства та його форми.
2. Джерела утворення та економічна роль прибутку. Показники ефективності підприємництва.
3. Заробітна плата: суть, функції, форми та системи.
4. Рівні оплати праці (номінальна, реальна, мінімальна)
5. Ринок праці та проблеми зайнятості. Біржа праці.
6. Форми безробіття. Закон А. Оукена.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповіді на теми:

- 1.1. Шляхи підвищення рентабельності та норми прибутку на вітчизняних підприємствах.
- 1.2. Соціальні наслідки безробіття та роль держави у вирішенні цих проблем.
- 1.3. Прибуток: еволюція поглядів щодо форм, змісту та структури.
- 1.4. Заробітна плата: еволюція уявлень про її суть та величину.
- 1.5. Приховане безробіття в Україні: сутність і соціальні наслідки.

2. Підготувати презентації:

1. Номінальна і реальна заробітна плата, її динаміка та тенденції. Межі заробітної плати. <https://ucap.io/nominalna-ta-realna-zarplata-yak-vyrahovuyut-ta-chym-vidriznyayutsya-czi-dva-pokaznyky/>
2. Особливості ринку праці та проблеми зайнятості в Україні. <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/07/2021-1-E%D0%9D-20.pdf>
http://www.economy.in.ua/pdf/10_2021/15.pdf
3. Форми та шляхи усунення безробіття в Україні <https://ua.news/ua/yzmenenyya-na-rynke-truda-uroven-bezrobotytsy-y-zarabotkov-prostyh-ukrayntsev/>

3. Ситуаційні вправи

За допомогою сайту Державної служби статистики України (режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>) проаналізуйте динаміку зареєстрованого безробіття в Україні за останні десять років. Які заходи повинна проводити держава для зниження рівня безробіття?

4. Задачі

1. Підприємець вклав у бізнес 250 тис. гривень і за рік отримав 80 тис. грн доходу. Чому буде дорівнювати норма прибутку підприємця? Чи варто йому було таким чином витратити гроші, якщо банківський відсоток дорівнював 35%?
2. Обчислити рентабельність підприємства, що випустило продукції на суму 10 млн. грн., собівартість якої – 9 млн. грн. Основні виробничі фонди та оборотні засоби становлять – 4 млн. грн.
3. Обсяг реалізованої продукції підприємства дорівнює 300 млн. грн., її собівартість – 100 млн. грн. Виробничі фонди підприємства становлять 800 млн. грн. Нормальний прибуток – 10 %% авансованого капіталу. Обчислити бухгалтерський та економічний прибутки.
4. Припустимо, що природний рівень безробіття складає 5 %% , а фактичний рівень – 9 %% . Визначити величину відставання у відсотках. Якщо номінальний ВВП в цьому ж році становив 500 млрд. грн., який обсяг ВВП було втрачено?
5. Доходи робітника у 2011 році збільшились із 3000 грн. на місяць до 3500 грн., рівень інфляції 10 %% на рік. Розрахувати, як зміниться:
 - 1) номінальний;
 - 2) реальний дохід робітника?

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН2, ПРН 5, ПРН 11, ПРН 13.

Тема 10. МАРКЕТИНГ ТА МЕНЕДЖМЕНТ

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Альтернативні підходи визначення мети маркетингу.
2. Концепції маркетингової діяльності.
3. Суть, принципи та функції менеджменту.
4. Методи прийняття управлінських рішень.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповіді на теми:

- 1.1. Порівняльний аналіз американської та японської школи менеджменту.
- 1.2. Найбільш актуальні концепції маркетингової діяльності.

2. Підготувати презентації:

1. Особливості, проблеми та цілі формування маркетингової стратегії в Україні. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/36_2021ua/4.pdf
2. «Блакитні океани» в Україні.
<http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/11/2020-4t3-16.pdf>

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1, СК 2; ПРН1, ПРН2, ПРН 5, ПРН 11, ПРН 13.

МОДУЛЬ 2

Тема 11. РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Необхідність державного втручання та економічні функції держави.
2. Форми, методи та цілі державного регулювання економіки.
3. Концепції державного регулювання.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповідь на тему:

- 1.1. Об'єктивна необхідність державного регулювання економікою.

2. Підготувати презентацію:

1. Економічні моделі державного регулювання
http://www.agrosvit.info/pdf/5-6_2021/8.pdf
2. Соціальна політика держави: зміст і основні функції.
http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/52_2021/3.pdf

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН 5, ПРН 11.

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Суть, структура та функції фінансів.
2. Державний бюджет: доходи та видатки. Дефіцит бюджету, державний борг та шляхи їх покриття.
3. Роль податків в ринковій економіці, їх функції та класифікація.
4. Суть, принципи та види кредиту.
5. Банківська система. Класифікація банків.

Завдання для самостійної роботи:*1. Підготувати доповіді на теми:*

- 1.1. Роль державного бюджету в регулюванні суспільного відтворення.
- 1.2. Фінансова система та фіскальна політика держави.

2. Підготувати презентації

1. Основні тенденції у розвитку банківської системи на сучасному етапі.
<http://kaf-fin.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8.pdf>
2. Проблеми податкової системи України.
<https://ua.interfax.com.ua/news/press-release/787393.html>
3. Шляхи збалансування державного бюджету.
http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/2_2021/14.pdf

3. Задачі

1. Банк одержав від клієнтів депозити на суму 100 млн. дол. і сплачує 8 %% річних. Він надає кредити на суму 95 млн. дол. і бере 12 %% за кредит. Обчислити величину прибутку банку.
2. Припустимо, що у Вас є 100 доларів, які за умов внесення їх в банк забезпечували б річний дохід у 10 доларів. Темп інфляції складає 15 %% на рік. Визначити, якою буде реальна ставка відсотка.
3. Якщо Ви взяли у кредит 5000 грн. і повинні повернути через місяць 5600 грн., то процентна ставка становить:
а) 60 %; б) 22 %; в) 30 %; г) 16,2 %; д) 12 %; е) 20 %.

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН 5, ПРН 11.

Тема 13. ВІДТВОРЕННЯ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ НА МАКРОРІВНІ

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Сутність процесу відтворення, його елементи та види.
2. Показники системи національних рахунків (ВВП, ВНП, ЧНП, НД, ОД).
3. Поняття національного багатства та його структура.
4. Суть, типи та фактори економічного зростання.
5. Моделі економічного зростання. Поняття мультиплікатора.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповіді на теми:

- 1.1. Тіньова економіка в західних країнах та її особливості в Україні.
- 1.2. Національне багатство як результат суспільного відтворення та проблеми його використання в Україні.
- 1.3. Економічна ефективність суспільного виробництва та її показники.

2. Підготувати презентації

1. Рівень життя в умовах соціально-економічної нестабільності.
<https://idss.org.ua/arhiv/Model.pdf>
2. Фактори економічного зростання в ринкових країнах.
<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3196955-ekonomicne-zrostanna-ci-spracue-v-ukraini-efekt-stisненоi-pruzini.html>
https://lb.ua/economics/2021/07/21/489874_klyuchovi_zavdannya_ekonomichnogo.html

3. Ситуаційні вправи

За допомогою сайту Державної служби статистики України (режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>) визначте рівень ВВП України у фактичних цінах за попередній рік. Порівняйте його величину з роками, що передують даному. Чи спостерігається, на Вашу думку, економічне зростання?

4. Задачі

1. Спочатку року ВВП країни (М) становив 800 млрд. євро, інвестиції – 80 млрд. євро. Наприкінці року ВВП збільшився до 900 млрд. євро за рахунок зростання інвестицій до 130 млрд. євро. Розрахувати величину мультиплікатора інвестицій наприкінці аналізованого року.

2. Економіка країни (Д) характеризується такими показниками (млн. євро): експорт – 62, імпорт – 52, споживчі видатки – 96, інвестиції – 58, державні витрати – 10. Обчислити ВВП країни.

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН 5, ПРН 11.

Тема 14. ЦИКЛІЧНІСТЬ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Причини економічних криз.
2. Економічний цикл та його фази.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповіді на теми:

- 1.1. Діалектика взаємозв'язку між економічним зростанням і економічною кризою.
- 1.2. Напрями антициклічного державного регулювання.
- 1.3. Специфіка наслідків кризових явищ в економіці України.

2. Підготувати презентацію:

1. Проблеми стабілізації кризових явищ в Україні.
http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2021/8.pdf

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН 5, ПРН 11.

Тема 15. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Закономірності формування, суть та організаційна структура системи світового господарства.
2. Форми міжнародних економічних відносин.
3. Концепції світової торгівлі.
4. Еволюція теорій світової торгівлі.
5. Необхідність та проблеми інтеграції економіки України у світове господарство.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповіді на теми:

- 1.1. Світовий ринок і закономірності його функціонування.
- 1.2. Світове господарство як зростаюча суперечлива цілісність.

2. Підготувати презентації

1. Проблеми та перспективи участі України у світових інтеграційних процесах.
http://www.dridu.dp.ua/konf/konf_dridu/2020_05_14_pei_material.pdf
2. Місце і роль ТНК у світовому господарстві
http://www.economy.in.ua/pdf/11_2021/20.pdf

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН 5, ПРН 11.

Тема 16. МІЖНАРОДНА ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВА СИСТЕМА

Зміст теоретичної частини заняття:

1. Еволюція світової валютної системи.
2. Валютні курси. Котирування та конвертованість валют.
3. Форми державного валютного регулювання.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати доповіді на теми:

- 1.1. Валютні ринки та їх структура.
- 1.2. Особливості валютної політики в Україні.
- 1.3. Принципи функціонування Ямайської валютної системи.

2. Підготувати презентацію:

1. Особливості функціонування Європейської валютної системи.
<http://old.niss.gov.ua/articles/1671/>

3. Ситуаційні вправи

За допомогою сайтів Міжнародного Валютного Фонду (режим доступу: <http://www.imf.org/>) та Всесвітнього банку (режим доступу: <http://www.worldbank.org/>) знайдіть та проаналізуйте рівень ВВП за купівельною спроможністю різних країн світу. У якій країні, на Вашу думку, соціальна ефективність виробництва вища? Чому?

Очікувані загальні та спеціальні компетенції, програмні результати навчання: ЗК1, ЗК6; СК1; ПРН1, ПРН 5, ПРН 11, ПРН 13.

ПРИКЛАДИ РІШЕННЯ ЗАДАЧ

Задача 1 (на визначення рівня інфляції)

Якщо індекс цін в 2019 році був 120, а в 2020 – 131, то яким в 2020 році буде рівень інфляції?

Рішення:

Рівень інфляції = приріст цін поточного року / індекс цін базового року = $(131 - 120) / 120 * 100\% = 9,17\%$. Відповідь: 9,17%.

Задача 2 (на визначення швидкості обігу грошей)

Розрахуйте швидкість обігу грошей за наступних умов: готівкова та безготівкова маса грошей 400 млрд. г.о. Валовий національний продукт – 4080 млрд. г.о.

Рішення:

Швидкість обігу грошей вимірюється кількістю оборотів за рік, які знаходимо з відомої залежності І Фішера: $M * V = P * Q$,

$V = P * Q / M = 4080 / 400 = 10,2$ оборотів.

Задача 3 (на визначення курсу акцій)

Номинальна вартість акції 80 грн, облігації – 100 грн. Дивіденди на акцію за рік складають – 15 грн, відсоток по облігації – 18 %. Норма банківського проценту по депозитам – 12 %. Визначте курс акції та облігації.

Рішення:

Курс акції або облігації – це їх ринкова вартість, яка розраховується за формулами: Курс акцій = Дивіденди / % банку по депозитам * 100 %

Курс акцій = $15 / 10 * 100 = 150$ грн.

Курс облігації = Відсоток по облігації / % банку по депозитам * 100 %

Курс облігації = $18 / 12 * 100 = 150$ грн.

Економічний зміст даних формул в тому, що людина, яка продає цінні папери за ринковим курсом, отримує таку кількість грошей, яку можна покласти на депозитний рахунок в банк і отримати дохід рівний доходу від володіння даним цінним папером.

Задача 4 (на визначення рівноважної ціни та обсягу)

Рівняння попиту має вигляд $QD = 9 - p$, а рівняння пропозиції: $Qs = 2p - 6$. Визначте: рівноважні ціну й обсяг виробництва.

Рішення:

У рівновазі величини попиту та пропозиції рівні, тобто $QD = Qs$. Прирівнюємо праві частини рівнянь: $9 - p = 2p - 6$. $3p = 15$. $p = 5$ грош. од. – рівноважна ціна.

Після підстановки 5 у кожне з рівнянь одержуємо $Q = 4$ од. товару – рівноважний обсяг.

Задача 5 (на визначення коефіцієнту цінової еластичності)

Визначте коефіцієнт цінової еластичності попиту та зміну виторгу, якщо при підвищенні ціни товару з 3 грн до 5 грн обсяг попиту зменшився з 2500 тис. шт. до 1500 тис. шт. Охарактеризуйте попит на даний товар.

Рішення:

Коефіцієнт еластичності – відношення відсоткової зміни величини попиту (пропозиції) до відсоткової зміни ціни.

$$\frac{(2500 - 1500) * 3}{(5-3) * 2500} = 0,6.$$

У нашому випадку $E_d < 1$ менше 1, отже попит не еластичний

Задача 6 (на визначення бухгалтерських та неявних витрат)

Підприємець збирається відкрити власний бізнес. Відомо, що витрати, пов'язані з цим, включають: на купівлю обладнання (термін служби 10 років) - 50 тис. грн., на зарплату персоналу - 10 тис. грн. на рік, на сировину - 200 тис. грн. на рік. Місячна заробітна плата складає 500 грн. На купівлю устаткування та на зарплату персоналу підприємець збирається використовувати власні заощадження, що приносять 10% річних. Підприємець очікує щорічно отримувати виручку в розмірі 230 тис. грн. Чи є відкриття власного бізнесу вигідною операцією?

Рішення:

Потрібно визначити витрати, пов'язані з відкриттям власного бізнесу. Оскільки при порівнянні різних варіантів економічної діяльності необхідно враховувати саме альтернативні витрати, треба оцінити всі можливості, невикористані при відкритті бізнесу. Передусім, це явні витрати, що включають: амортизацію устаткування, витрати на заробітну плату та на сировину:

Витрати явні = $50/10+10+200 = 215$ тис.грн.

Неявні (сховані) витрати підприємця включають теперішню заробітну плату (за 1 рік) та доходи від вкладень грошових коштів:

Витрати неявні = $0,5 \cdot 12 + (50 + 10) * 0,1 = 12$ тис.грн.

Загальна сума альтернативних витрат складає: Витрати альтерн = Витрати явні + Витрати неявні = $215 + 12 = 227$ тис.грн.

Відповідь: Це менше, ніж очікувана виручка за рік від відкриття бізнесу. Тобто, вибираючи з двох альтернатив підприємцю потрібно зупинитись на відкритті власної справи.

Задача 7 (на визначення собівартості та прибутку)

Костюм коштує 40 дол. На нього витрачається 3 м тканини по 5 дол. за метр. Знос швацької машини склав 1 дол. Вартість підкладки, гудзиків – 9 дол. заробітна плата становить – 4 дол. Визначити: 1) собівартість, 2) величину прибутку.

Рішення:

Витрати матеріалу: $= 3 * 5 = 15$; А = 1; МЗ = 9; ЗП = 4.

Собівартість = $15 + 1 + 9 + 4 = 29$ дол. Прибуток = $Ц - С = 40 - 29 = 11$ дол.

Задача 8 (на визначення валового прибутку)

Фірма реалізувала 8000 одиниць товару по 500 грн. за одну одиницю. Постійні витрати на виробництво продукції становлять 200000 грн. Змінні витрати – 400 грн. на кожний виріб. Визначте валовий прибуток фірми.

Рішення:

Дохід від реалізації продукції становить: $8000 * 500 = 4000000$ грн. Сумарні змінні витрати на виробництво всієї продукції становлять: $8000 * 400 = 3200000$ грн.

Валовий прибуток фірми становить: $4000000 - 3200000 - 200000 = 600000$ грн.

Задача 9 (на визначення ВВП)

Розрахуйте можливим методом ВВП, якщо відомі наступні рахунки: Процент за кредит – 40 млрд. грн.; Валові часті інвестиції – 210 млрд. грн.; Непрямі податки – 35 млрд. грн.; Чистий експорт – 11 млрд. грн.; Державні закупівлі – 90 млрд. грн.; Споживчі витрати – 40 млрд. грн.

Рішення:

Як відомо, метод доходів охоплює національний дохід + непрямі видатки + амортизація. Окрім другого елемента в завданні немає даних. Тому ВВП треба обчислювати методом витрат: ВВП = споживчі витрати + валові інвестиції + державні закупівлі + чистий експорт.

ВВП = $40 + 11 + 210 + 90 = 351$ (млрд. грн.)

Задача 10 (на визначення мультиплікатора)

З початку року ВВП країни становив 800 млрд. євро, інвестиції – 80 млрд. євро. Наприкінці року ВВП збільшився до 900 млрд. євро за рахунок зростання інвестицій до 130 млрд. євро. Розрахувати величину мультиплікатора інвестицій наприкінці аналізованого року.

Рішення:

$M = \text{зміна ВВП} / \text{зміна інвестицій}$ $M = (900 - 800) / (130 - 80)$
 $= 100 \text{ млрд.євро} / 50 \text{ млрд.євро} = 2$ Мультиплікатор становить 2.

Термінологічний словник з дисципліни «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

Абсолютна перевага - здатність країни виробляти товар чи послугу з меншими витратами ресурсів, ніж її торговельні партнери.

Альтернативні витрати – кількість інших товарів або послуг, від яких необхідно відмовитись, щоб отримати обраний товар чи послугу.

Акція (лат. actio — дія, дозвіл) — вид цінного паперу без встановленого терміну обігу, який засвідчує пайову участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджує право на участь в управлінні товариством, дає право на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, участь у розподілі майна в разі ліквідації акціонерного товариства.

Амортизація — процес перенесення вартості основних виробничих фондів на готовий продукт в міру фізичного та морального зношування.

Банк ((італ. banco — конторка) — фінансове підприємство, яке виконує комплекс базових функцій (акумулює грошові кошти та інші цінності, надає кредити, випускає в обіг гроші та цінні папери, здійснює грошові розрахунки та інші функції) з метою одержання прибутку.

Безробіття - соціально-економічна ситуація в суспільстві, за якої частина активних працездатних громадян не може знайти роботи, яку вони здатні виконувати, що обумовлено перевищенням пропозиції над попитом на робочу силу.

Біржа – це організований, регулярно функціонуючий ринок, на якому укладаються угоди про купівлю-продаж цінних паперів, валюти або масових товарів, що реалізуються за стандартами та зразками, встановленими правилами, з постійним місцем і часом укладання угод.

Бреттон-Вудська система - міжнародна валютна система, створена у 1944 р. Базувалася на системі регульовано-фіксованих валютних курсів, золото і долар використовувалися як міжнародні валютні резерви.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) - вартість річного обсягу кінцевих товарів і послуг, вироблених у країні з ресурсів, що належать як резидентам країни, так і іноземцям.

Валовий національний продукт (ВНП) — вартість річного обсягу кінцевих товарів і послуг, вироблених із ресурсів, що належать резидентам країни, незалежно від того, де ці ресурси застосовують — у національній економіці чи за кордоном.

Валютний курс - ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошовій одиниці іншої.

Валютні (лат. valeo — коштую) обмеження — система нормативних правил, встановлених у законодавчому або адміністративному порядку, які спрямовані на обмеження операцій з іноземною валютою, золотом.

Вартість — втілена в товарах та послугах суспільно необхідна праця, економічні відносини між товаровиробниками, що зумовлені суспільним поділом праці, обміном товарами й послугами.

Вексель (нім. wechsel — розмін) — письмове боргове зобов'язання, яке дає його власнику (векселетримачеві) право вимагати від боржника (векселедавця) зазначену в ньому суму платежу після закінчення встановленого терміну.

Вільна торгівля (фритредерство) - зовнішньоекономічна політика, за якої держава не втручається в торговельні відносини з іншими країнами; відсутні створені урядом бар'єри на шляху торгівлі між окремими особами і фірмами різних країн.

Виробничі відносини — суспільна форма розвитку продуктивних сил, змістом якої є відносини (зв'язки) між людьми у процесі виробництва, обміну, розподілу та споживання матеріальних і духовних благ.

Взаємодоповнюючі товари і послуги - товари або послуги, які споживаються разом (тенісні м'ячі і ракетки, компютер і флешка). Коли ціна на один із товарів знижується (зростає), попит на другий збільшується (зменшується).

Взаємозамінні продукти - товари або послуги, які задовольняють одну й ту саму потребу (курятину і свинина, масло та спрей та ін.). Для цих продуктів існує пряма залежність між ціною на один із них і попитом на другий, тобто коли ціна одного продукту знижується (зростає), попит на інший продукт зменшується (збільшується).

Відрядна форма оплати праці — оплата праці, яка прямо залежить від кількості виробленої продукції.

Вільна конкуренція — конкуренція, для якої характерні велика кількість конкурентів-виробників і конкурентів-покупців, вільний доступ товаровиробників до будь-якого виду діяльності.

Вільно плаваючий валютний курс — курси валюти, які визначаються попитом на валюту та її пропозицією, отже, можуть знижуватися і зростати.

Власність економічна — виробничі відносини між людьми з приводу привласнення засобів виробництва, робочої сили, предметів споживання, послуг тощо в усіх сферах суспільного відтворення.

Внутрішні (неявні) витрати – витрати на власні ресурси, тобто ресурси, що належать підприємству (фірмі).

Граничні витрати — приріст витрат на виробництво додаткової одиниці продукції (або зменшення витрат, коли виробництво скорочується на одиницю продукції).

Гроші — специфічний товар, який виконує роль загального еквівалента, завдяки чому в ньому виражається вартість усіх інших товарів і встановлюються економічні відносини між суб'єктами господарської діяльності.

Девальвація - зниження курсу національної валюти.

Демпінг — штучне зниження цін на товари (роботи, послуги) на зовнішніх ринках з метою усунення конкуренції.

Дефляція – падіння загального рівня цін, яке супроводжується зростанням купівельної спроможності грошей.

Дивіденди – платежі, що виплачуються кожному акціонеру з прибутку акціонерного товариства згідно з його часткою в акціонерному капіталі.

Депозит— сума грошей, яку клієнт вносить на зберігання у банк.

Державний бюджет — фінансовий план держави, який складається із доходної та витратної частини.

Дефіцит бюджету — перевищення витрат державного бюджету над його доходами.

Досконала конкуренція – ситуація на ринку з великою кількістю продавців і покупців, коли жодна фірма не може впливати на ринкову ціну.

Дохід - потік зарплати, відсотка, прибутку, дивідендів та інших грошових надходжень, які одержує особа, фірма чи країна протягом певного часу (звичайно року).

Економічна категорія - наукове поняття, теоретичний абстрактний вираз реально існуючих економічних явищ і процесів.

Економічне зростання - збільшення реального обсягу продукції в країні (ВВП).

Економічний прибуток - загальний виторг фірми за вирахуванням економічних витрат.

Економічні закони - внутрішньо необхідні, стали й істотні причинно-наслідкові зв'язки між протилежними сторонами як у середині виробничих відносин економічних процесів і явищ, так і між ними.

Економічна система — сукупність усіх видів економічної діяльності та економічних відносин між людьми у процесі їх взаємодії, спрямованих на виробництво, обмін, розподіл і споживання товарів і послуг, а також на регулювання такої діяльності відповідно до мети суспільства.

Економічні ресурси – всі види ресурсів для виробництва матеріальних благ і послуг: земля, робоча сила, капітал, підприємницькі здібності, без яких неможливо будь-що виробити, вони обмежені.

Економічна категорія - наукове поняття, теоретичний абстрактний вираз реально існуючих економічних явищ і процесів.

Екстенсивний тип економічного зростання - збільшення обсягів, що досягається шляхом кількісного приросту факторів виробництва за їх незмінних якісних характеристик.

Емісія грошей - випуск грошей в обіг; одна з основних функцій центрального банку.

Еластичність попиту – реагування величини попиту на зміну ціни товару; відношення процентної зміни величини попиту до процентної зміни ціни.

Євро - єдина валюта держав - членів ЄС, введена згідно з Маастрихтською угодою (1991 р.). До кінця 2001 року всі безготівкові платежі можна було проводити в євро, а з 1 січня 2002 р. почався готівковий рух євро.

Закон зростання потреб — закон, який виражає внутрішньо необхідні, сталі й суттєві зв'язки між розвитком продуктивних сил, суспільним виробництвом, з одного боку, і досягнутим рівнем задоволення потреб, їх кількісно-якісним зростанням і вдосконаленням — з іншого.

Закон грошового обігу — закон, що виражає внутрішньо необхідні, сталі і суттєві зв'язки між кількістю необхідних для обігу грошей і швидкістю їх обігу; цінами товарів, що підлягають реалізації, і вартістю грошей.

Закон Оукена - якщо фактичний рівень безробіття перевищує природний, то кожний 1% такого перевищення викликає втрату економікою 2,5% ВВП.

Закон попиту – виражає обернену залежність між ціною і величиною попиту на товар або послугу впродовж певного проміжку часу.

Закон пропозиції – виражає пряму залежність між ціною і величиною пропозиції товару або послуги впродовж певного проміжку часу.

Заробітна плата — грошове вираження вартості й ціни товару робоча сила

Змінні (прямі) витрати – витрати, величина яких змінюється залежно від зміни обсягу виробництва.

Змішана економіка поєднує елементи ринкової та командної економіки, тобто в ній механізм ринку доповнюється активною діяльністю держави.

Імпортні квоти — кількісні обмеження на ввезення товарів з інших країн. Як і протекціоністське мито, квоти знижують іноземну конкуренцію на внутрішньому ринку.

Інтенсивний тип економічного зростання – це збільшення виробничого потенціалу (ВВП) шляхом вдосконалення техніки і технології.

Інфляція – зростання загального рівня цін, яке супроводжується зниженням купівельної спроможності грошей.

Інфляція витрат (пропозиції) – інфляція, яка виникає внаслідок різкого зростання витрат виробництва.

Інфляція попиту – інфляція, яка має місце, коли сукупний попит в економіці зростає швидше, ніж її виробничі можливості за умови повної зайнятості.

Іпотечний (грец. *hipotheke* — застава) **кредит** — кредит, який банки та спеціалізовані фінансово-кредитні інститути надають у формі довготермінових позичок під заставу нерухомості.

Конвертована валюта — національна грошова одиниця, яка вільно (через купівлю-продаж) обмінюється на іноземні валюти, вільно використовується у міжнародному платіжному обігу для здійснення міжнародних розрахунків.

Командна економіка – це економічна система, в якій домінує державна власність на засоби виробництва, колективне прийняття економічних рішень, централізоване керівництво економікою за допомогою державного планування.

Комерційний кредит — кошти, які підприємства (фірми, компанії) надають іншим підприємствам у формі продажу товару з відстрочкою платежу й оформляють векселем з метою отримання позичкового відсотка.

Конкуренція – суперництво (змагання) між товаровиробниками за найвигідніші сфери прикладання капіталу, ринки збуту продукції, джерела сировини.

Корисність – властивість товару задовольняти потреби споживача.

Крива Лаффера - крива, яка показує залежність між податковими ставками і податковими надходженнями.

Крива попиту - крива, яка показує кількість товару або послуги, котру хочуть придбати покупці за різними цінами протягом деякого проміжку часу.

Крива пропозиції - крива, яка показує кількість товару або послуги, котру продавці пропонуватимуть за різними цінами впродовж певного часу.

Міжнародний золотий стандарт - міжнародна валютна система, існувала із 1867 р., базувалася на фіксованих валютних курсах. Кожна країна виражала вартість своєї грошової одиниці в певній кількості золота, підтримувала незмінне співвідношення між своїм золотим запасом і кількістю грошей в обігу та дозволяла вільно вивозити та ввозити золото.

Міжнародний валютний фонд - міжнародна асоціація держав, що надає позики в іноземній валюті країнам з тимчасовим дефіцитом платіжного балансу і для підтримання валютних курсів.

Мінімальна заробітна плата - найнижча заробітна плата, яку роботодавці на законній підставі платять за роботу.

Мито — це податок, що встановлюється на імпорتنі товари. Використання мита, як правило, переслідує такі дві цілі: вилучення доходів для державного бюджету; захист вітчизняних виробників від іноземної конкуренції.

Монополія – наявність на ринку одного продавця певного товару, послуги чи виробничого ресурсу.

Монополістична конкуренція – ситуація на ринку, де багато фірм продають диференційований продукт, який відрізняється один від одного властивостями, складниками, фасоном, кольором.

Нормальний прибуток – мінімальна плата (дохід), яку має отримувати особа за виконання підприємницьких функцій у фірмі.

Натуральне господарство - форма організації економічного життя, коли виготовлені продукти споживаються всередині господарства.

Національний дохід - сума факторних доходів; різниця між чистим національним продуктом (ЧНП) і непрямими податками.

Національне багатство — сукупність створених і нагромаджених у країні працею всього суспільства матеріальних благ, рівня освіти, виробничого досвіду, майстерності, творчого обдарування населення.

Непрямі податки на бізнес - встановлюються на товари і послуги (податок на додану вартість, акцизний збір, мито).

Нецінова конкуренція - способи, за допомогою яких фірми намагаються збільшити виробництво і продаж своїх продуктів (диференціація продукту, реклама і заходи у сфері збуту, підвищення якості)

Норма прибутку - відношення прибутку до капіталу або до інвестицій.

Номинальна заробітна плата — грошова сума, яка зафіксована у контракті при продажу своєї робочої сили.

Оборот капіталу — безперервно повторюваний кругообіг капіталу від моменту його авансування до моменту його повернення в тій самій грошовій формі.

Облігація – цінний папір, що засвідчує позику капіталу, яку надав його власник корпорації чи державі, придбавши їхню облігацію і має право на отримання через визначений термін своїх грошей разом із процентом, рівень якого теж обумовлено.

Олігополія – ринкова структура, коли кілька великих фірм подають стандартизований або диференційований продукт і мають обмежений контроль над ціною продукту внаслідок взаємозалежності, вхід нових фірм на цей ринок ускладнений.

Основні виробничі фонди (основний капітал) — частина продуктивного капіталу, яка повністю бере участь у процесі виробництва, але переносить свою вартість на новостворений продукт частинами, в міру свого зношування.

Перехідна економіка – це економічна система, що перебуває на перехідному етапі від одного свого якісного стану до іншого.

Підприємництво – самостійна, ініціативна й ризикована діяльність щодо виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг з метою отримання прибутку.

Підприємницькі здібності - здатність до ініціативної, ризикованої, новаторської діяльності людей, що використовують її для організації бізнесу та досягнення комерційного успіху.

Підприємство – первинна ланка економіки, що має економічну і юридичну самостійність у здійсненні підприємницької діяльності.

Податки - обов'язкові платежі фізичних та юридичних осіб у визначеному законодавством країни порядку.

Податок на додану вартість - податок, який установлюють на різницю між вартістю товарів, проданих фірмою, і вартістю матеріалів і послуг, куплених цією фірмою в інших фірм.

Прибуток - результат діяльності суб'єктів господарювання, різниця між виторгом від продажу і витратами на виробництво товарів і послуг.

Приватизаційний сертифікат - цінний папір, що засвідчує право його власника на володіння частиною державної власності, а також на участь у приватизації останньої.

Порівняльна перевага - здатність країни виробляти товар чи послугу з відносно меншими альтернативними витратами у порівнянні з іншими торговельними партнерами.

Постійні (непрямі) витрати – витрати, величина яких не залежить від зміни обсягу виробництва.

Природна монополія – спроможність однієї фірми за рахунок зростання масштабів виробництва в галузі виробляти продукт за нижчих середніх витрат, ніж кілька фірм.

Природний рівень безробіття – включає структурне та фрикційне безробіття і становить 5,5 -6 %.

Продуктивні сили - сукупність засобів виробництва і працівників з їхніми фізичними й розумовими здібностями, а також досягнення науки, технології, інформації, методи організації та управління виробництвом, що забезпечують створення матеріальних і духовних благ, необхідних для задоволення потреб.

Протекціонізм - економічна політика держави, спрямована на обмеження міжнародної торгівлі та розвиток власної промисловості та торгівля.

Реальна заробітна плата - кількість товарів і послуг, які працівник може придбати за свою номінальну заробітну плату; купівельна спроможність номінальної заробітної плати.

Ревальвація - підвищення курсу національної валюти.

Рівень рентабельності – відношення прибутку до вартості основних виробничих фондів і оборотних засобів.

Рівноважна ціна – ціна, за якою обсяг попиту дорівнює обсягу пропозиції.

Рідкість, обмеженість - найважливіша особливість економічних ресурсів: їх недостатність для повного задоволення потреб кожної людини.

Ринкова економіка - система організації національної економіки, заснована на товарно-грошових відносинах, різних формах власності, конкуренції, ціни і кількість товарів визначаються на ринку.

Роздержавлення — процес переходу державної власності в інші недержавні форми: приватну, кооперативну, акціонерну.

Середній дохід - характеризує рівень дохідності однієї одиниці продукції та дорівнює ціні товару.

Середні витрати – сума постійних і змінних витрат в розрахунку на одиницю продукції.

Система плаваючих (гнучких) валютних курсів — система, за якою курс валюти країни повністю визначається ринковими силами попиту і пропозиції, підвищується і знижується.

Система національних рахунків (СНР) - система взаємопов'язаних показників та класифікацій, що використовуються для опису та аналізу функціонування національної економіки.

Структурне (технологічне) безробіття виникає у зв'язку із змінами, які відбуваються в структурі попиту на робочу силу та технології.

Структура ринку — сукупність окремих ринків у межах національної економіки, внутрішнього ринку, світового ринку та його окремих регіонів і взаємодія між ними.

Сукупні (загальні, валові) витрати – це сума постійних та змінних витрат.

Тіньова економіка — вид економічної діяльності, спрямованої на отримання заборонених доходів, на ухилення від різних форм контролю та сплати податків при здійсненні легальних видів діяльності.

Товар - будь - яке економічне благо, що призначене для обміну.

Товарне виробництво - форма організації суспільного господарства, за якої продукти виробляються не для власного споживання їхніми виробниками, а для обміну, для продажу на ринку.

Традиційна економіка – економічна система, в якій всі ресурси знаходяться у власності племені або общини і розподіляються до давно існуючих традицій.

Фази економічного циклу – це криза, депресія, поживлення та піднесення.

Фактори виробництва – використовувані (діючі) ресурси у процесі виробництва: земля, праця, капітал, підприємницькі здібності.

Фрикційне безробіття – це тимчасове безробіття, пов'язане з пошуком або очікуванням роботи в найближчому майбутньому

Циклічне безробіття – пов'язане з коливаннями ділової активності, із фазою спаду в економіці.

Центральний банк - державний інститут, який відповідає за пропозицію грошей у країні, контролює комерційні банки, зберігає офіційні золотовалютні резерви та виконує інші функції (в Україні - Національний Банк).

Цінні папери - різні фінансові активи: акції, облігації, векселі тощо, які приносять дохід у вигляді відсотка або дивіденду.

Чек — письмове розпорядження власника поточного рахунка в банку про виплату певній особі зазначеної в ньому суми грошей.

Чиста конкуренція - ситуація на ринку, коли велика кількість фірм продає стандартизований продукт, доступ нових фірм на ринок дуже легкий, індивідуальний продавець неспроможний контролювати ціну продукту.

Чиста монополія – ситуація на ринку, коли одна фірма продає продукт, що не має близького замітника, і має значний контроль над ціною на цей продукт. Доступ на цей ринок закритий.

Чистий експорт – різниця між експортом та імпортом товарів і послуг.

Чистий прибуток – частина прибутку, що залишається фірмі після виплати податків та інших обов'язкових платежів.

Ямайська система - міжнародна валютна система, створена у 1976 р., стала основою нинішньої валютної системи керованого плавання валютних курсів.

ОРИЄНТОВНІ ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ (ЕКЗАМЕНУ)

1. Дати визначення предмета економічна теорія та охарактеризувати еволюцію його трактування. Розкрити функції економічної теорії.
2. Охарактеризувати відмінності між економічними законами і законами природи. Назвати основні види їх.
3. Охарактеризувати основні методи пізнання економічних явищ та процесів.
4. Пояснити закон зростання потреб та криву виробничих можливостей, з'ясувати взаємодію потреб та інтересів.
5. Назвати структурні елементи економічної системи і розкрити їхній взаємозв'язок.
6. Охарактеризувати відмінності між поняттями «ринкова економіка», «командна економіка», «змішана економіка».
7. Проаналізувати шляхи і методи приватизації та роздержавлення в Україні.
8. Назвати основні фактори виробництва і розкрити їхній взаємозв'язок.
9. Розкрити загальні риси і відмінності простого й підприємницького товарного виробництва. Пояснити сутність категорії товар.
10. Зіставте теорію трудової вартості з теорією граничної корисності.
11. Розкрити сутність та функції грошей.
12. Сформулювати закон обігу грошей (рівняння І.Фішера).
13. Розкрити особливості паперових та кредитних грошей.
14. Розкрити сутність та види інфляції.
15. Вказати причини інфляції та шляхи її подолання.
16. Назвати риси та функції сучасної ринкової економіки й розкрити їх зміст.
17. Дати характеристику структури ринку за різними критеріями.
18. Розкрити сутність інфраструктури та її значення для функціонування ринку.
19. Проаналізувати основні напрями та проблеми ринкової трансформації економіки України.
20. Розкрити сутність та види цінних паперів, які випускаються в Україні.
21. Сформулювати закон попиту, його графічне зображення та нецінові фактори, що впливають на зміну в попиті.
22. Сформулювати закон пропозиції, його графічне зображення та нецінові фактори, що впливають на зміну в пропозиції.

23. Розкрити механізм формування ринкової рівноваги, умови виникнення дефіциту та надлишку товарів.
24. Охарактеризувати поняття еластичності попиту за ціною та фактори, що впливають на її величину.
25. Розкрити сутність та функції конкуренції, як рушійної сили ринкової економіки.
26. Охарактеризувати основні види конкурентної боротьби та їх особливості.
27. Розкрити сутність недосконалої конкуренції та основні методи її ведення.
28. Охарактеризувати витоки та види монополізму.
29. Проаналізувати необхідність та основні методи антимонопольного регулювання в Україні.
30. Розкрити зміст, функції та принципи підприємництва.
31. Охарактеризувати організаційно-правові форми підприємництва та їх особливості.
32. Розкрити види та проблеми функціонування господарських товариств в Україні.
33. Проаналізувати переваги та недоліки малого бізнесу, визначити проблеми становлення в Україні.
34. Розкрити соціально-економічну сутність капіталу, стадії та функціональні форми кругообороту капіталу.
35. Розкрити особливості функціонування та відтворення основного капіталу та сутність амортизації.
36. Пояснити класифікацію витрат виробництва та розкрити їх сутність.
37. Пояснити сутність, структуру та шляхи зниження собівартості продукції на підприємствах України.
38. Охарактеризувати форми доходу підприємств та їх визначення.
39. Охарактеризувати економічну роль прибутку для підприємства, його види та функції.
40. Пояснити показники визначення ефективності підприємницької діяльності та фактори, що впливають на їх величину.
41. Розкрити особливості, функції та умови функціонування ринку праці.
42. Охарактеризувати сутність, функції та загальні принципи організації заробітної плати.
43. Розкрити форми та рівні оплати праці, їх відмінності та особливості.
44. Охарактеризувати системи оплати праці та їх використання в Україні.
45. Розкрити основні проблеми та принципи політики доходів в Україні.
46. Проаналізувати види та наслідки безробіття в Україні. Розкрити сутність закону А.Оукена.
47. Пояснити механізм функціонування та цілі державного регулювання зайнятості в Україні.
48. Пояснити сутність та розкрити функції маркетингової діяльності.

49. Охарактеризувати альтернативні концепції маркетингової діяльності та їх особливості.
50. Розкрити сутність, принципи та функції менеджменту.
51. Розкрити поняття економічного зростання, його типи та фактори.
52. Охарактеризувати макроекономічних показників в системі національного рахівництва.
53. Пояснити методи обчислення національного продукту.
54. Пояснити сутність національного багатства, його елементи та перспективні структурні зміни в Україні.
55. Розкрити складові та функції фінансової системи України.
56. Охарактеризувати бюджетну систему України. Дати характеристику бюджетному дефіциту, його причин та наслідків.
57. Проаналізувати структуру надходжень та видатків державного бюджету України та розкрити наслідки державного боргу.
58. Дати визначення податків та розкрити їх функції.
59. Проаналізувати критерії класифікації податків. Вказати, який зв'язок віддзеркалює крива А.Лаффера.
60. Охарактеризувати кредитну систему України – принципи, функції та форми кредиту.
61. Дати характеристику функціональної та інституціональної структури кредитної системи України.
62. Розкрити роль та функції Національного банку України у монетарній та фінансово-кредитній політиці держави.
63. Подати визначення світового господарства та його організаційну структуру.
64. Охарактеризувати форми міжнародного поділу праці, форми та тенденції розвитку економічної інтеграції.
65. Розкрити форми та основні тенденції міжнародних економічних відносин.
66. Проаналізувати альтернативні теорії зовнішньої торгівлі – абсолютних (А.Сміт) та відносних переваг (Д.Рікардо).
67. Проаналізувати альтернативні підходи у міжнародній торгівлі – вільна та політика протекціонізму, розкрити сучасні тенденції.
68. Розкрити зміст та проаналізувати етапи еволюції міжнародної валютної системи.
69. Розкрити принципи функціонування Ямайської валютної системи.
70. Пояснити категорії валютний курс та конвертованість валют.
71. Охарактеризувати методи державного регулювання міжнародних валютних відносин.
72. Проаналізувати альтернативні економічні теорії: кейнсіанство, монетаризм.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Оцінювання знань з навчальної дисципліни «Економічна теорія» проводиться за рейтинговою системою. Загальний рейтинг з дисципліни складає 100 балів. Загальна кількість балів між видами контролю розподіляється наступним чином, згідно структури даної дисципліни за модульною системою:

- *максимальна кількість балів за проходження 2 модулів – 75 балів;*
- *максимальна кількість балів за перший модуль– 40 (20 балів винесено на поточну роботу студента по засвоєнню навчального модуля під час практичних занять; 20 балів винесено на проходження тестування по засвоєнню лекційного матеріалу); успішною є проходження модуля, якщо студент(ка) набрав(ла) не менше 60% балів, тобто не менше 24 бали;*
- *максимальна кількість балів за другий модуль– 35 (15 балів винесено на поточну роботу студента по засвоєнню навчального модуля під час практичних занять; 20 балів винесено на проходження тестування по засвоєнню лекційного матеріалу); успішною є проходження модуля, якщо студент(ка) набрав(ла) не менше 60% балів, тобто не менше 21 бал;*
- *максимальна кількість балів, отриманих при здачі екзамену – 25 балів.*

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Форма підсумкового семестрового контролю – екзамен

Модуль 1			Модуль 2			Підсумковий контроль	Разом з дисципліни
Аудиторна та самостійна робота			Аудиторна та самостійна робота				
Теоретичний курс (тестування)	Практична робота		Теоретичний курс (тестування)	Практична робота			
20	20		20	15		25	100
№ лекції	Вид робіт	Бал	№ лекції	Вид робіт	Бал		
Лекція 1 Лекція 2	Практичне. заняття 1	4	Лекція 11 Лекція 12	Практичне. заняття 6	5		
Лекція 3 Лекція 4	Практичне. заняття 2	4	Лекція 13 Лекція 14	Практичне. заняття 7	5		
Лекція 5 Лекція 6	Практичне. заняття 3	4	Лекція 15 Лекція 16	Практичне. заняття 8	5		
Лекція 7 Лекція 8	Практичне. заняття 4	4					
Лекція 9 Лекція 10	Практичне. заняття 5	4					

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Політекономія: навчальний посібник / Н.П. Мацелюх, І.А. Максименко, М.М. Теліщук та ін. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 270 с.
2. Несененко П. П., Артеменко О. А., Патлатой О. Є.. Теоретичні основи економічної політики : навчальний посібник. Київ : ФОП Гуляєва В. М., 2019. 306 с.
3. Економічна теорія: підручник / В.Д. Лагутін, Ю.М. Уманців, Т.А. Щербакова та ін.; за заг. ред. В.Д. Лагутіна. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 608 с.
4. Економічна теорія. Політекономія / В. Семененко, Д. Коваленко, В. Бугас, О. Семененко. К.: Центр учбової літератури, 2019. 428 с.
5. Основи економічної науки / Н. Мацелюх, О. Розум, І. Максименко, М. Теліщук. К.: Центр учбової літератури, 2019. 324 с.
6. Лисенко С.М., Ляшок Я.О. Основи економічної теорії. Практикум. Навчальний посібник. / Лисенко С.М., Ляшок Я.О. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 268с.
7. Касьяненко Л. М. Економічна теорія: навч. посіб. / Л. М. Касьяненко. К : Цул, 2015. 224 с.
8. Економічна теорія: Політекономія: підручник / за ред. В.Д.Базилевича; Київ. нац. ун –т. ім. Т.Шевченка. 9-те вид., доп. К.: Знання, 2014. 710 с.
9. Економічна теорія : підручник / В.Г. Чепінога ; Міністерство освіти і науки України. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 653 с.
10. Основи економічної теорії: навчальний посібник / за заг. ред. П.В. Круша, В.І. Депутат, С.О. Тульчинської. К.: Каравела, 2016. 448 с. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. – 8-ме вид., переробл. і доповн. К.: Знання, 2012. 702 с.
11. Економічна теорія : навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, О. С. Марченко та ін. ; за заг. ред. Л. С. Шевченко. Х. : Право, 2016. 268 с.
12. Економічна теорія : підручник / В.Д. Лагутін, Ю.М. Уманців, Т.А. Щербакова та ін. ; за заг. ред. В.Д. Лагутіна. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 608 с.
13. Захарченко О. В., Барановська М. І., Козак Ю. Г., Курмиженко В. В. та ін. Основи економічної теорії : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 264 с.
14. Аналітична економіка: макроекономіка і мікроекономіка: підручник : у 2 кн. / С. М. Панчишин, П. І. Островерх, І. В. Грабинська та ін; за ред. С. М. Панчишина і П. І. Островерха. Л.: Априорі, 2020. 648 с.

Допоміжна

1. Основи бізнесу: навчальний посібник / Н.В. Доброва, М.М. Осипова. Одеса: «Апрель», 2018. 304 с.
2. Біржова діяльність і підприємництво: навчальний посібник / М.М. Ільчук, Н.П. Резнік; М-во освіти і науки України, НУБіП України. Біла Церква: Білоцерківдрук, 2018. 318 с.
3. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: В 2-х т. Т. 1: Пер. с 13-го англ. изд. М.: ИНФРА, 2000. 486 с.
4. Аналітична економіка: макроекономіка і мікроекономіка: підручник : у 2 кн. / С. М. Панчишин, П. І. Островерх, І. В. Грабинська та ін. ; за ред. С. М. Панчишина і П. І. Островерха. – 4-те вид., виправл. та доп. Л.: Апріорі, 2020. 648 с.
5. Базиліук А.В. Економічна теорія. Практикум: навчальний посібник / Базиліук А.В., Дерій Ж.В., Концева В.В., Хоменко І.О. К.: «Центр учбової літератури» 2020. 312 с.
6. Біржова діяльність і підприємництво: навчальний посібник / М.М. Ільчук, Н.П. Резнік; М-во освіти і науки України, НУБіП України. Біла Церква: Білоцерківдрук, 2018. 318 с.

Інформаційні ресурси

1. Державна науково-технічна бібліотека України. www.gntb.n-t.org/
2. «Голос України» Газета Верховної Ради України. www.uamedia.visti.net/golos
3. Міністерство економіки www.me.gov.ua
4. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. www.nbuv.gov.ua
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. www.ukrstat.gov.ua
6. Науково-технічна бібліотека Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя. [https:// library.tntu.edu.ua/](https://library.tntu.edu.ua/)
7. Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека. [https:// library.te.ua/](https://library.te.ua/)
8. Офіційний сайт бази українського законодавства в Інтернет. www.lawukraine.com.
9. Офіційний сайт урядового порталу Кабінету Міністрів України. www.kmu.gov.ua
10. Офіційний WEB- сайт МВФ. <http://www.inf.org>
11. Верховна Рада. www.rada.gov.ua